

OHLASY, POLEMIKA

Ještě o didaktice českého občanského práva
a o něčem navíc

Ivo Telec

V prvním čísle tohoto časopisu z roku 1998 byl vydán můj článek *O didaktice českého občanského práva*. Ohlas na něj pro stejný časopis napsal Jan Hurdík, docent občanského práva Masarykovy univerzity v Brně, můj fakultní a katedrový kolega. Hurdíkův příspěvek byl vydán v posledním, čtvrtém, čísle loňského ročníku. Po krátkém váhání jsem se odhodlal ještě jednou se vrátit k otázce, která byla tématem obou otištěných příspěvků. Ne snad proto, že bychom s kolegou Hurdíkem o věci přátelsky a neformálně nehovořili, ale proto, že se jedná o záležitost, kterou považuji za hodnou veřejné diskuse.

Na tomto místě nebudu opakovat své myšlenky ani myšlenky mého kolegy, jak již byly zveřejněny. Čtenář se může s nimi snadno seznámit nebo si je oživit. Domnívám se, že oba naše názory nejsou až natolik protichůdné. Je sice pravdou, že oba akcentujeme některé odlišné pohledy a významy, nicméně bylo by asi napováženo, kdyby pohledy dvou lidí musely být nutně a vždy a na vše stejné. Myslím, že jedno máme oba shodné. A to je, že v případě otázky vysokoškolské výuky českého občanského práva, jeho didaktiky, se jedná v neposlední řadě o **otázku organizace výuky**.

Oba společně spatřujeme možné východisko v předmětu *Úvod do soukromého práva* či *Občanské právo I* apod. Budoucí úvahy je proto zapotřebí nasměrovat právě na otázku obsahové náplně tohoto předmětu, o jehož zavedení do výuky se na brněnské právnické fakultě zasloužil právě docent Jan Hurdík, který je též iniciátorem vydání a hlavním spoluautorem učebního textu *Úvod do soukromého práva* (Brno 1997). Domnívám se, a myslím, že i v tom máme oba shodný názor, že obsah tohoto předmětu, který se ještě vyvíjí a asi po nějakou dobu vyvíjet bude, je možno a nutno chápat vskutku „soukromoprávně“; totiž mezioborově v rámci celého odvětví práva soukromého. Jedině tak lze přispět k překonání nevhodného „katedrového resortismu“, který teoreticky systémově pramení v době socialistických oddělených kodifikací z první poloviny 60. let, k nimž se, poněkud mechanicky a politicky, kdysi přiklonila převážná část naší právní vědy. Domněnky o tom,

že toto pojetí je již dnes zcela překonáno, jsou poněkud liché. V mnoha směrech tak tomu, žel, dosud není. Připomeňme si například otázku teorie samostatného práva pracovního. Neztotožňujme ji ovšem s legislativně technickou aktuální otázkou jednoho či více soukromoprávních zákoníků. Toto dosavadní pojetí pracovního práva, zejména tohoto práva individuálního, lze podle mého názoru překonat přijetím radikálně odlišné **celostní soukromoprávní doktríny**, kterou lze poměrně jednoduše vědecky odůvodnit, aniž by snad kterékoli straně pracovního vztahu vznikala újma v důsledku této koncepční změny. V dílčí věci, kterou nelze přeceňovat, srov. § 248 odst. 4 zák. práce, který odkazuje na občanský zákoník. Tyto otázky samozřejmě platí i pro výuku soukromého práva. Výukovou výjimkou je již řadu let soukromoprávně celostní bloková (souborná) zkouška, vykonávaná studentem na konci soukromoprávního bloku studia; jak je alespoň tato zkouška prováděna na brněnské právnické fakultě v magisterském studijním programu oboru práva.

Shrnutě řečeno, jedná se o teoretické a vzdělávací zasazení **občanského práva** do soukromoprávních studií jako jejich hlavy a koruny a kolegiální provedení tohoto zasazení po stránce organizační a institucionální. A to i přes pozorovatelné dílčí odstředivé tendence práva pracovního a někdy dokonce i práva obchodního. Existence některých vztahů a prvků veřejnoprávních na tom nic nemění. Tyto prvky se objevují v řadě právních úprav, včetně práva obchodního, některých práv tvůrčích apod. Základní povahové pojetí soukromoprávní totiž jen doplňují o aspekty veřejného zájmu.

Jinou otázkou je **význam právní dogmatiky** jako takové ve vysokoškolské výuce práva. I zde se mi tato otázka jeví jako otázka do značné míry organizační. Opětovně si dovoluji apelovat na potřebu právní dogmatiky občanského práva, jak jsem o ní hovořil ve svém článku. Nicméně považuji za nutné připojit to, co jsem možná nedostatečně zdůraznil. Právní dogmatika vede metodami sobě vlastními ke zvládnutí „právního řemesla“, díky němuž může absolvent práva poskytnout **právní jistotu** svým

klientům, stranám aj. To určitě není málo. Samo to však nestačí. Domnívám se však, že nejde jen o širší založení výuky v teorii občanského práva, ale i o její pevné zakotvení v jasné **praktické filozofii práva**.

V tomto okamžiku již ale vybočuji z tématu. Již se nejedná o to, co má být náplní výuky českého občanského práva, její prioritou, ale o to, co má být náplní filozofie práva a jaké má být její místo ve vysokoškolské výuce práva. Na toto její místo je podle mého názoru zapotřebí nahlížet nejen pohledem ostatních disciplín teoretických, historických apod., ale též pohledem **disciplín pozitivně právních**. Hovoří-li platné české právo například o **svědomí soudce**, o **svědomí poslance a senátora**, a to zcela správně **vedle** pojmu vědomí, či hovoří-li o **spravedlnosti** etc., nezbyvá než sáhnout k pohledu filozofickému, psychologickému apod. Ne však jen formou popisu různorodých cizích myšlenek a jejich utříděné historie. K tomu nám pomocně a svým dílem slouží kupříkladu dějepis právních a politických učení. Nebojme se přímo hovořit a opětovně učit kupříkladu o **metafyzice práva**. Jsou-li Dobro a Spravedlnost transcendentáliemi, prameníci mimo jakýkoli imanentní řád, což jsou, nezbude nám také nic jiného než **svobodně** otevřít metafyziku

práva. Klíčem k ní může být pojem **právního citu** (citu pro dobro a spravedlnost).

Tyto a podobné další otázky zdaleka nejsou jen odtržitými otázkami spekulativními. Pokud by měly být pouhou spekulací, byl by dílem spekulacím i soudcův výklad zákona podle „nejlepšího vědomí a svědomí“, k němuž je soudce ze zákona povinen. Pojetí svědomí pouze jako onoho „vnitřního hlasu“ v nás je vědecky neuspokojivé. V tomto kontextu se mi jeví **souznění mezi právní dogmatikou a právní metafyzikou** jako nejen vhodný a možný, ale jako vědecky nezbytný dílčí přínos k poznání harmonie práva, jeho Krásna, a k jeho dobrému uplatnění v právní praxi.

V tomto příspěvku jsem krátce navázal na své některé myšlenky, které byly již dříve publikovány v tomto časopisu, stejně jako na některé myšlenky mého kolegy a dílem oponenta. Patří k úkolům vysokoškolského učitele se těmito věcmi zabírat a vést o nich rozpravu. Nepochybně ještě nastane vhodná příležitost, jak se k nim vrátit a dále je rozvíjet. Zejména je však zapotřebí je uvádět do vzdělávací praxe, což se již netýká jen nás, diskutujících.